

НОРМАТИВНО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА У БАГАТОСФЕРНИХ («МУЛЬТІДОМЕННИХ») ОПЕРАЦІЯХ ЗБРОЙНИХ СИЛ США

NORMATIVE-CONCEPTUAL BASES OF DEFINITION OF FUNCTIONS OF INFORMATION CONFLICT IN MULTITODOMENTAL OPERATIONS OF THE US ARMED FORCES

Веденєєв Д.В., д.і.н.,
провідний науковий співробітник

Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України

Семенюк О.Г., д.ю.н.,
перший заступник керівника

Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України

У статті на прикладі діяльності Збройних сил США розглядається розвиток новітніх нормативно-розпорядчих та концептуальних засад ведення інформаційно-психологічного протиборства як важливої складової так званих багатосферних (або «мультидомених») операцій – доктринальної основи військових операцій нового типу. Розглядаються інноваційні підходи, закладені у серії модерних нормативно-розпорядчих й концептуальних документів – «Концепція багатодоменої операції» (2017 р.), «Багатосферне бойовище: еволюція спільних дій різних видів збройних сил в XXI столітті (2025–2040 рр.)», «Сухопутні війська США в багатосферних операціях – 2028», «Концепція застосування в багатосферних операціях формувань сухопутних військ США (2025–2045 рр.)».

Висвітлюються нормативні й організаційно-тактичні засади творення багатодомених сил (угруповань), здатних діяти у наземній, повітряній, морській операціях, а також у космічному та кібернетичному просторах, протистояти гібридним діям та інформаційним операціям противника. Звертається увага на концептуальну настанову щодо досягнення переваги над противником за рахунок поширення бойових дій на соціокультурне середовище («когнітивний вимір») шляхом впливу на телекомунікаційну інфраструктуру та інформаційне середовище з метою придушення волі противника до спротиву, реалізації комплексу заходів інформаційно-психологічної спрямованості на політичне керівництво і командний склад збройних сил противника.

Зазначається, що протистояння саме у «когнітивному домені» включає рефлексивне управління, стратегічні комунікації, зв'язки з громадськістю, міжвідомчу координацію, цивільно-військові операції, дезінформацію тощо, що дає змогу здійснювати контрольований вплив на соціальні спільноти та окремих індивідів для впливу на процедури ухвалення політичних та військових рішень.

Ключові слова: нормативні засади військової політики, безпекові концепції, інформаційне протиборство, багатодоменні операції, іноземний досвід забезпечення безпеки.

The article on the activities of the US Armed Forces considers the development of the latest regulatory and conceptual principles of informational and psychological confrontation as an important component of so-called multi-sphere (or «multi-domain») operations – the doctrinal basis of military operations of a new type. Innovative approaches laid down in a series of modern regulatory and conceptual documents are considered – «Concept of multi-domain operation» (2017), «Multispheric warfare: the evolution of joint actions of different types of armed forces in the 21st century (2025–2040)», «U.S. Armed Forces in multi-spherical operations – 2028», «The Concept of application in multisphere operations of United States Army formations (2025–2045)».

The normative and organizational-tactical principles of the creation of multi-domain forces (groups) capable of acting in ground, air, sea operations, as well as in space and cyber space, to resist hybrid actions and information operations of the enemy are highlighted. Attention is drawn to the conceptual guidance on achieving superiority over the enemy through the spread of combat actions on the socio-cultural environment («cognitive dimension») by influencing the telecommunications infrastructure and the information environment in order to suppress the opponent's will to resist, implementation of a complex of information-psychological measures focused on the political leadership and command composition of enemy armed forces.

It is noted that confrontation in the «cognitive domain» includes reflexive management, strategic communications, public relations, inter-agency coordination, civil-military operations, disinformation etc., which enables controlled influence on social communities and individuals to influence the procedures of political and military decision-making.

Key words: normative principles of military policy, security concepts, information confrontation, multi-domain operations, foreign experience of security. normative principles of military policy, security concepts, information confrontation, multi-domain operations, foreign experience of security.

Сучасні теоретики військової справи та спеціальної діяльності солідарні у визнанні того, що інформаційний компонент безповоротно став однією із провідних складових військової стратегії, діяльності спецслужб і дипломатії, у широкому розумінні – творення й корегування суспільно-політичної реальності. Зокрема, концептуальний документ Об'єднаного комітету начальників штабів Збройних сил США «Єдина перспектива-2020», в якому наведені основні положення оперативної-стратегічних концепцій застосування збройної сили у XXI столітті, наголошує на перенесенні пріоритетів у сферу інформаційного протиборства, а провідним завданням силових структур на найближчі 15–20 років називає досягнення переваги над противником саме в інформаційній царині. Нині провідні країн світу, включаючи США, інших членів блоку

НАТО, Китай надають вирішального значення модернізації та розробці нових стратегій, технологій, сил і засобів інформаційно-психологічного впливу, інформаційно-технічного й кібернетичного наступу й самооборони.

На сьогодні інформаційна боротьба стала однією з важливих, а часто, як показує досвід останніх воєнних конфліктів, й основних форм досягнення стратегічних цілей. Це зумовлено інформатизацією всіх сфер і галузей діяльності більшості держав; швидкими темпами формування глобальної інформаційної інфраструктури; значними досягненнями у сфері розвитку інформаційних технологій впливу на свідомість, волю й почуття людей; активним розвитком програмно-технічних засобів заподіяння шкоди комп'ютерним та телекомунікаційним системам; недостатнім рівнем розвитку засобів та методів

забезпечення захисту національних сегментів інформаційного простору, свідомості населення [1, с. 14–15].

При цьому під «інформаційним протиборством» сучасні українські дослідники розуміють боротьбу в інформаційній сфері, яка припускає комплексну деструктивну агресію супротив інформаційних систем і інформаційної інфраструктури протиборчої сторони з одночасним захистом власної інформації, інформаційних систем і інформаційної інфраструктури від подібних дій. Кінцевою метою інформаційного протиборства стає завоювання і утримання інформаційної переваги над противником (конкурентом) [див. зокрема: 2–5].

Стрімко зростаючу роль інформаційного та інформаційно-розвідувального чинника продемонструвала повномасштабна російсько-українська війна. Активно діють структури інформаційно-психологічних операцій, головною сферою дій яких став Інтернет-простір та соціальні мережі. Значно прискорилося формування й застосування арсеналу когнітивного й ментального протистояння, використання знярядь «психоісторичної війни». За словами очільника британської військової розвідки, генерала Джима Хоккенхалла (січень 2023 р.), бойові дії в Україні можна розглядати як першу «цифрову війну», в якій широко задіяні саме недержавні (комерційні) цифрові можливості, проти Росії працює понад 400 західних супутників, у т.ч. числі 70 військових [6].

У цих умовах доктринальні документи у сфері національної безпеки та оборони України скеровують на аналіз та урахування світового досвіду концептуального й науково-аналітичного забезпечення розвитку сфери інформаційної безпеки та інформаційної протидії як складової сектору безпеки і оборони держави. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» від 2020 року серед існуючих та прогнозованих загроз безпеці та національним інтересам України визначила стрімке зростання ролі інформаційних технологій у всіх сферах суспільного життя, розробку систем озброєнь із використанням нових інформаційних технологій, посилення міжнародної конкуренції із застосуванням інформаційно-психологічних «інструментів національної сили» [7].

При аналізі зарубіжного досвіду привертає увагу, зокрема, пошуки військово-безпековою думкою США та їх союзників по блоку НАТО розуміння ролі й функцій інформаційно-когнітивного протиборства у сучасних військових конфліктах за участю приблизно рівних за військовими можливостями противників. Новітня американська військова наука, виходячи із досвіду війн на Близькому Сході та інших локальних конфліктів, дійшла висновку про те, що основною формою ведення бойових дій в осяжному майбутньому стане «багатосферна операція» (БСО). У 2018 р. Командування навчальних та наукових досліджень СВ США (Форт-Юстис, штат Вірджинія) запропонувало «Концепцію застосування у багатосферних операціях формувань СВ США від бригади і вище (2025–2045)».

Під БСО пропонувалося розуміти основну форму ведення військових дій на ТВД – погоджене між собою за часом, місцем та цілями застосування об'єднаних сил США та коаліційних угруповань союзників в наземній, повітряній, морській операціях, а також у космічному та кібернетичному просторах. Основними принципами концепції стали ведення військових дій наземними силами у складі міжвидових або коаліційних угруповань у всіх фізичних середовищах, включаючи інформаційне, соціокультурне та кібернетичне, та опора на формування нового типу у складі сухопутних військ США, здатних напівавтономно маневрувати в кількох середовищах по всій глибині оперативної побудови. Подібні угруповання повинні мати можливість протистояти гібридним діям та інформаційним операціям противника. Особливістю концепції стало і те, що передбачалося досягнення пере-

ваги над противником за рахунок поширення бойових дій на соціокультурне середовище (за американською термінологією – «когнітивний вимір») шляхом впливу на телекомунікаційну інфраструктуру та інформаційне середовище з метою придушення волі противника до спротиву, реалізації комплексу заходів інформаційно-психологічної спрямованості на політичне керівництво і командний склад збройних сил противника [8].

Визначалися шість етапів підготовки військ (сил) до бойових дій у мирний час. Зокрема, на другому етапі («безпосередня підготовка до ведення бойових дій») мали створюватися умови для оперативного реагування американських сил та їх союзників на загострення обстановки, проводиться інформаційно-психологічні операції для підризу впливу противника в конкретному регіоні, у т.ч. за участі профільних підрозділів сил спецоперацій (ССО).

Одним із перспективних підходів стали погляди щодо застосування наземного компоненту «єдиних сил» (сухопутні війська, морська піхота й сили спецоперацій) одночасно у всіх операційних середовищах. До цього підштовхував, на думку науковців Центру військово-стратегічних досліджень Національного університету оборони України, «гібридний характер сучасних воєнних конфліктів, розвиток технологій інформаційних систем, штучного інтелекту, аналізу та обробки великих даних». Науково-практичні пошуки трансформувалися у підготовку серії нормативно-розпорядчих й концептуальних документів:

- «Операційна концепція Корпусу морської піхоти США» (2016);
- «Концепція багатодоменної операції» (2017);
- «Багатосферне бойовище: еволюція спільних дій різних видів збройних сил в XXI столітті (2025–2040)»;
- «Сухопутні війська США в багатосферних операціях – 2028»;
- «Концепція застосування в багатосферних операціях формувань сухопутних військ США від бригади і вище (2025–2045)» та інші [8–10].

Концептуальні документи щодо БСО у 2017–2022 рр. піддавалися апробації, за результатами якої вийшов ряд науково-практичних праць та керівних документів, у т.ч. «План єдиної мережі сухопутних військ США», доповідь корпорації RAND «Глобальна мобільність: структура майбутніх сил 2040», дослідження Центру передового досвіду НАТО з питань кібербезпеки «Кіберпотенціал і багатодоменні операції в умовах конфлікту високої інтенсивності 2030». Наведені погляди на новий тип війн поширюються у світі: відомо, наприклад, що концепцію проведення БСО (або «багатодоменних операцій») як основи трансформації національних збройних сил розглядає Індія. У лютому 2022 р. Центр дослідження сухопутних операцій у Нью-Делі організував семінар «Багатодоменні операції – майбутні конфлікти» [8].

Відповідно до сучасних євроатлантичних воєннотеоретичних поглядів, провідною формою масштабних коаліційних дій НАТО (передовсім – проти Росії та/або КНР) повинна стати згадана БСО. Її однойменна концепція («Стратегічна багатосферна операція») намагається адаптувати управління НАТО до особливостей сучасної воєнно-політичної конфліктності, війн або конфліктів чотирьох рівнів (відповідно до їх масштабів) – від обмежених навчань і до великої війни з противником, що має співмірний воєнно-технологічний потенціал. Обов'язковим елементом операції та механізму координації союзницьких дій вважається масштабна інформаційна кампанія. Властивістю БСО є те, що до арсеналу засобів недопущення ескалації конфлікту віднесено і інформаційні кампанії. Передбачається, що вони мають проводитися на всіх етапах збройного конфлікту, прагнучі виправдати дії своїх військ, створити «вікна можливостей» шляхом цілеспрямованого впливу на свідомість політичного керівництва, військ та населення іноземних держав і досягнення синер-

гетичного ефекту разом із застосуванням військової сили та інших важелів впливу.

В оперативно-стратегічній ланці штабів міжвідомчих угруповань (родів військ (сил), ССО, усебічного забезпечення тощо) передбачається формування органу управління інформаційними процесами та дій у кіберпросторі. Більше того, в якості першорядної складової БСО, концептуальні підходи визначають творення, підтримку й використання керованих ззовні деструктивних суспільно-політичних спільнот – різноманітних протестних рухів, радикальних, екстремістських, сепаратистських рухів, повстансько-терористичних організацій та незаконних збройних формувань. Такий дестабілізаційний фактор передбачається підтримувати через інформаційно-психологічні акції, підготовку кадрів та інструкторську підтримку, фінансування, постачання зброї, надання розвідувальних даних та іншими необхідними засобами. Власне проведення БСО передбачається силами міжвидових або коаліційних угруповань у всіх операційних середовищах одночасно, серед яких американські настанові документи називають:

– *інформаційне середовище* (застосування РЕБ, вивід з ладу інформаційних засобів та мереж противника, збір розвідувальної інформації в інтересах систем управління військами, протиборство у космічному просторі, а з іншої сторони – інформаційне протиборство з метою вчинення руйнівного впливу на морально-психологічний стан особового складу збройних сил та населення країни-противника тощо);

– *віртуальне* (протиборство у кіберпросторі), чие значення неухильно зростає – перший доктринальний документ в цій області вийшов у лютому 2003 р. («Національна стратегія із забезпечення безпеки кіберпростору», National Strategy to Secure Cyberspace), було сформовано орган управління кіберсилами (Об'єднане кіберкомандування ЗС США), а у 2011 р. – затверджена «Міжнародна стратегія дій США в кіберпросторі» (International Strategy for Cyberspace);

– *соціокультурне* (когнітивне або психологічне), в якому особлива роль відводиться формуванню нової соціокультурної реальності із активним застосуванням новітніх інформаційно-психологічних технологій, соціальних мереж Інтернету.

Протистояння саме у когнітивному домені виступає формою неконвенційної війни, і включає різні операційні простори та суб'єкти, включаючи рефлексивне управління, стратегічні комунікації, зв'язки з громадськістю, міжвідомчу координацію, цивільно-військову операції, дезінформацію тощо. Конкретні цілі впливу у когнітивному домені підпорядковуються загальній стратегії багатодоменої операції. Поєднання технологій когнітивного впливу з технологіями цифровізації, штучного інтелекту, аналізу та обробки великих даних, дає змогу здійснювати контрольований вплив на соціальні спільноти та окремих індивідів для зміни їхніх когнітивних фреймів і поведінки, зокрема – впливу на процедури ухвалення політичних та військових рішень [11, с. 62–65].

Реалізація БСО основана на застосуванні багатофункціональних формувань на базі армійських і спеціальних частин (включаючи частини ІПсО сил спецоперацій), синхронному й скоординованому нанесенню в «єдиному бойовому просторі», на віддаленні від власної території, масованих ударів високоточною зброєю, здійснення програмно-апаратного впливу, інформаційно-психологічних операцій, спеціальних операцій розвідувальних служб та спецвійськ, іррегулярних формувань, невоєнних операцій зі зміни суспільно-політичної реальності.

У концептуальному документі Міністерства армії МО США (16 березня 2021 р.) «Трансформація багатодоменої армії» введено поняття багатодомених сил (БДС), котрі розумілися як сухопутні угруповання, здатні у мережево-

центричний спосіб координувати свої дії з авіацією, флотом, космічними угрупованнями та кіберпідрозділами, обминаючи при цьому спільний штаб. Особливістю БДО повинно було стати те, що вони проходили одночасно у кількох вимірах, починаються із інтегрованого масованого повітряного удару, який розрахунково дозволить у перші години конфлікту нейтралізувати об'єкти управління ракетно-ядерних сил, повітряно-космічних сил, державного та військового управління, сили і засоби розвідки та найбільш боєздатні частини збройних сил противника [12].

В стратегії проведення БСО особливу увагу приділяється компоненту (структурам, частинам) інформаційно-психологічних операцій (ІПсО) у складі сил ССО, піонером створення яких (кінець 1980-х рр.) виступили США. Як зазначається у науково-дослідному звіті (2023 р.) щодо стану ССО ЗС США Центру стратегії та безпеки (Scowcroft Transatlantic Security Initiative) при Атлантичній раді (США), з 2001 р. ССО США кількісно зросли у два рази (і нині перевищують чисельність Бундесверу), отримали нові військові частини. У 2021 р. бюджет Командування спеціальних операцій США (USSOCOM) перевищив військові витрати Польщі. Планується до 2030 р. збільшити щорічні видатки на ССО до \$ 20 млрд., а їх чисельність – до 100 тис. вояків. Для подальшого удосконалення участі частин ІПсО в багатосферних операціях із залученням ССО важливими видаються рекомендації згаданого звіту стосовно підпорядкування угруповання ССО командувачу об'єднаними силами на ТВД, посилення координації дій з загальновійськовими силами, корегування програми бойової підготовки частин ССО з урахуванням етнокультурних особливостей регіонів вірогідного застосування [13].

З погляду залучення частин ІПсО ССО до багатосферних операцій принциповим стало те, що (за концептуальними оцінками МО США), спецоперації вийшли за межі виду бойового забезпечення та перетворилися у самостійну частину дій збройних сил, включаючи стратегічний рівень всіх сфер протиборства. Відповідно, побачили світ новітні концептуальні документи щодо адаптації ССО до специфіки багатосферних операцій. Так, у 2020 р. було ухвалено концепцію ЗС США із багатосферних операцій «Об'єднане командування ССО – 2030», в основу якої поклали виклад перспективних напрямів використання ССО за досвідом бойових дій в Афганістані, Іраці, Сирії, Лівії, африканських країнах. Документ визначав серед вагомих чинників зростання значення інформаційних операцій у загальному контексті багатосферних дій такі:

– залежність спроможності воєнно-політичного управління противника від стану критичної та інформаційної інфраструктури великих урбаністичних (індустріальних) центрів;

– підвищення значення стійкості та оперативності інформаційно-розвідувальних систем;

– якісне підвищення значення невоєнних способів протиборства, включаючи організацію масштабних дестабілізаційних кампаній («революцій») та масштабних трансконтинентальних інформаційних акцій.

За задумом розробників, концепція спрямовувалась на адаптацію ССО до застосування у складних для прогнозування умовах воєнно-політичної обстановки. Визначалися бажані властивості ССО, серед яких – «забезпечення глобальної маневреності» для участі в масштабних інтегрованих кампаніях та різноманітних сферах протиборства. Показово, що одна із цілей (завдання № 1) ССО в глобальне інтегрованих операціях відтепер визначалася як встановлення контролю над центрами соціальної активності молоді та інших верств населення, над національними та релігійними рухами й «процесом формування культурних цінностей». Завдання № 4 передбачало здатність до «своєчасної адаптації» у різних умовах дій за рахунок запровадження передових технологій, включаючи інформаційно-когнітивні та соціопсихологічні.

Згаданий документ відобразив цільову настанову МО США щодо включення до місії профільних підрозділів ССО завдань щодо підризу поглядів, цінностей та світогляду людських спільнот та прищеплення спотворених суспільно-політичних цілей (цінностей) у свідомість населення держав-противників. «Корегуванню» засобами інформаційного впливу ССО в визначених напрямках підлягали моральні цінності та орієнтації, поведінкові настанови, картина соціального миру, системи поглядів соціально-політичних та соціокультурних вимірів людського буття.

Один із розділів концепції визначав цілі у когнітивній сфері протиборства, котра включала суспільну свідомість та площину знання та інформації. Така настанова потягла створення у частинах ССО Сухопутних військ США «пілотних команд» для ведення нетрадиційних військових дій із використанням соціальних мереж, дискусійних форумів, онлайн-нових засобів комунікації для поширення дезінформації та вербування агентури із майбутніми розвідувально-диверсійними завданнями.

Відповідно, відбувається насичення ССО силами і засобами роботи в інформаційно-когнітивній сфері, кіберпросторі. Для участі у багатосферних операціях запроваджуються нові організаційні форми («команди професіоналів»), або ж універсальні загони спеціального призначення, особовий склад яких повинен вміти застосовувати інформаційні технології, методи роботи у кіберпросторі тощо. Висувається завдання творення системи взаємодії між такими загонами (networking), котра забезпечує взаємодію між цими загонами, силами загального призначення, іншими відомствами в інтересах досягнення синергетичного ефекту. Забезпечується сумісність освітньо-тренувальних програм із навчальним процесом різних родів військ США та їх союзників. Вводиться поняття «експериментальної діяльності» – отримання глибоких знань про противника та райони ведення операцій за рахунок використання нетрадиційних, невоєнних, інформаційних та агентурних джерел.

Назагал перехід до стратегії мультідомених операцій обумовила додаткові вимоги до функцій та можливостей ССО, у т.ч. – їх компонента із ведення ІПСО. Стратегія сил спеціальних операцій Сухопутних військ США (несекретний варіант якої оприлюднили у 2019 р.) скеровувала «елітні війська» на виконання завдань у «суперництві великих держав» з «адаптацією до протистояння з Росією та Китаєм», до участі «у війні у складі об'єднаних сил». Довгостроковою метою Командування ССО (КССО) ЗС США проголошувалося досягнення до 2034 р. здатності забезпечувати у війні «багатодоменної переваги» (18 листопада 2020 р. було оголошено, що КССО отримало статус міністерства виду ЗС США). Після 2016 р. на КССО ЗС поклали і функцію організації та проведення міжрегіональних військових операцій з інформаційного забезпечення (Trans Regional Military Information Support Operations), тобто інформаційно-психологічного протиборства [13–14].

Відпрацювання порядку дій ССО у ході реалізації багатодомених операцій посідає центральне місце у щорічних навчаннях сил ССО країн-членів НАТО «Троянський крок» (Trojan Footprint). Вони відбуваються на Європей-

ському континенті з метою відпрацювання взаємодії між контингентами ССО в рамках єдиного плану Командування Об'єднаних ЗС НАТО [15].

І нині багатосферні (мультідоменні) операції з їх інформаційно-когнітивним компонентом продовжують розглядатися як перспективний напрям розвитку мистецтва війн та конфліктності. Певні ідеї, адресовані аналітичним колам забезпечення керівництва США, містилися у документі старшого дослідника корпорації РЕНД, політолога Міхаеля Мазарра (вересень 2023 р.) «Захист без домінування. Прискорення переходу до нової оборонної стратегії США» [16]. Документ визнав де-факто виникнення багатополярного світового порядку й появу нових центрів сили, що спонукає США до формування нової стратегії та практики воєнного планування та застосування ЗС. В рамках визначення нових стратегічних постулатів підтверджується перспективне значення багатодомених операцій та «інтеграції можливостей США для створення масштабної синергії ефектів», що передбачає і використання важелів інформаційного протиборства. Зокрема, підкреслюється необхідність забезпечення у майбутньому переваги США за рахунок технологічних та концептуальних інновацій (котрі все більше проєцируються на інформаційно-когнітивну сферу). Називаються, з-поміж інших, такі області як застосування штучного інтелекту, удосконалення засобів нейтралізації інформаційних систем противника тощо.

Схожі концептуальні настанови стратегічного планування перед відставкою (вересень 2023 р.) висунула голова ОКНШ США (2019–2023 рр.), генерал армії США Марк Міллі. На його думку, майбутнє за інтегрованими («безшовними») спільними силами усіх видів військових формувань на всесвітньому рівні, здатних до «розширеного маневру» у всіх середовищах, включаючи інформаційний, когнітивний та кібернетичний простір. Перспективу він вбачав і за інтеграцією летальних і нелетальних (тобто і інформаційно-когнітивних) технологій для «точних, синхронізованих глобальних впливів у всіх сферах відповідальності», та для «імпульсних операцій – спільної загальнодоменої роботи потужності о об'єднаних сил для створення переваги над противником».

В цілому можна констатувати наявність спадковості нормативних та концептуальних засад БСО з їх активною роллю інформаційно-психологічного чинника по відношенню до прийнятої в НАТО у лютому 2017 р. доктрини АJP-01(Е) «Спільне застосування угруповань військ (сил) об'єднаних збройних сил НАТО». Остання, що симптоматично, при визначенні п'яти провідних причин сучасних військових конфліктів, на перше місце відносить етнічні, ідеологічні та релігійні суперечності. Характеризуючи чинники національної мілітарної потужності, документ на друге за значенням місце (перед збройною силою!) ставить «інформаційні інструменти». Їх основою визначається система стратегічних комунікацій, спрямована на просування інтересів Альянсу та досягнення воєнно-політичної переваги. Серед провідних світових трендів розвитку воєнно-політичних процесів документ визначив гібридні загрози як сукупність загроз асиметричних, включаючи виклики в інформаційно-гуманітарній сфері [17].

ЛІТЕРАТУРА

1. Левченко О. В., Міхеев Ю. І. Інформаційні загрози як різновид воєнних загроз державі. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2018. № 3. С. 14–19.
2. Певцов Г. В., Залкін С. В., Сідченко С. О., Хударковський К. І. Планування інформаційно-психологічної операції на основі реалізації циклів Бойда. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2019. № 1. С. 23–29.
3. Алещенко В. І. Інформаційно-психологічний вплив у ході збройної боротьби. *Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 1. С. 6–11.
4. Жарков Я. Інформаційна боротьба як фактор національної безпеки України. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. Вип. № 50. С. 87–92.
5. Інформаційно-психологічне протиборство (еволюція та сучасність). Монографія. Я. М. Жарков, В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк. К.: ЗАТ "ВІПОЛ", 2013. 248 с.

6. Hockenull J. How open-source intelligence has shaped the Russia-Ukraine war / GOV.UK. 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/how-open-sourceintelligence-has-shaped-the-russia-ukrainewar>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
8. Ellison D., Sweijs T. Empty promises ? A year inside the of multi-domain operations. URL: <https://warontherocks.com/2024/01/empty-promises-a-year-inside-the-world-of-multi-domain-operations/>
9. Шевченко О. Багатодоменні операції: що показала війна в Україні... URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/621968-bagatodomenni-operaciyi-sho-pokazala-vijna-v-ukrayini-ta-protistoyannya-z-hamasom-u-gazi>
10. Савченко-Галушко Т. Оборонні тренди: підсумки минулого року. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/01/31/oboronni-trendy-pidsumky-mynulogo-roku/>
11. Іващенко А. М., Гордійчук В. В., Андріянова Н. М. Концепція багатодоменних операцій та її застосування силами оборони. *Збірник наукових праць Центру військово-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2022. № 3. С. 62–67.
12. Army Multi-DomainTransformation: Ready to win in Competition and Conflict. URL: <https://api.army.mil/e2/c/downloads/2021/03/23/eeac3d01/20210319-csa-paper-1-signed-print-version>.
13. Вітер Д. Застосування сил спеціальних операцій у багатосферних операціях. *Збірник наукових праць Центру військово-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2022. № 3. С. 6–12.
14. Doug Livermore. Counterpoint to U.S. Special Operations Forces Cuts. URL: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2023-OLE/Counterpoint/>
15. Trojan Footprint is the premier special operations forces exercise in Europe. URL: <https://www.socom.mil/soceur/trojan-footprint>
16. Mazarr M. Defending Without Dominance Accelerating the Transition to a New U.S. Defense Strategy/ RAND Corporation. September 2023. 48 p. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA2500/PEA2555-1/RAND_PEA2555-1.pdf
17. NATO standard AJP-01. Edition E. Version 1. Published by the NSO, 2017. P. 1–3, 2–11.